

УДК 37.032-053.6:374

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА- МУЗИКАНТА В СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Оксана КАЛЮЖНА (Кіровоград)

У статті досліджуються організаційно-педагогічні умови підготовки майбутнього педагога-музиканта в системі неперервної освіти.

В статтє исследуются организационно-педагогические условия подготовки будущего педагога-музыканта в ситеме непрерывного образования.

Ключові слова: музичне виховання, навчальні програми, педагог-музикант, неперервна освіта.

Постановка проблеми. Основними напрямками реформування освіти в Україні є створення у суспільстві атмосфери загальнодержавного, всенародного сприяння розвитку освіти, неухильної турботи про примноження інтелектуального та духовного потенціалу нації, активізація зусиль суспільства для виведення освіти на рівень досягнень сучасної цивілізації, залучення до її розвитку державних, громадських, приватних інституцій, сім'ї; забезпечення розвитку освіти на основі нових прогресивних концепцій, запровадження у навчально-виховний процес сучасних педагогічних технологій та науково-методичних досягнень; відхід від засад авторитарної педагогіки, підготовка нової генерації педагогічних кадрів, підвищення їх професійного та загальнокультурного рівня.

Однією з важливих ідей Державної національної освітньої програми є забезпечення наступності навчання, виховання й розвитку молоді в усіх ланках системи освіти, що розбудовується в незалежній державі.

Неперервна освіта на сьогодні має своєрідний статус у педагогіці та психології. З одного боку, неперервна освіта – це певна наукова концепція, підхід чи параадигма. З іншого боку, неперервна освіта – це феномен практики, певний аспект, зріз чи грань людської життєдіяльності. Тому можна стверджувати, що неперервна освіта існувала завжди і за всіх обставин так само, як завжди були люди (діти і дорослі), які вчилися протягом усього “свідомого” і “несвідомого” життя; які прагнули дізнатися щось нове, таке, без чого вони не відчували себе достатніми. Тому неперервна освіта як феномен практики, тобто як неформальна, спонтанна самоосвіта, є такою ж давньою, як і сама людина [2, с. 58].

В умовах розвитку вищої школи пріоритетного значення набувають процеси оновлення змісту та методів навчання студентів. Зокрема, в царині музичної освіти особливо важливими постають питання вдосконалення фахової підготовки майбутніх учителів музики, одним із провідних компонентів якої виступає формування комплексу музично-виконавських знань, умінь та навичок студента-музиканта.

Аналіз досліджень і публікацій. Огляд педагогічної літератури свідчить про постійний інтерес науковців до професійної підготовки та діяльності вчителя (О.М.Олексюк, Н.Ф.Андрієвська, О.А.Апраксіна, Н.Г.Ничкало, О.М.Пехота, Т.І.Сущенко); теоретичних основ формування особистості вчителя в процесі професійної підготовки (Ф.П.Гоноболін, М.В.Кухарев, Н.В.Кузьміна); формування особистості вчителя (С.О.Сисоєва, В.А.Сластьонін, О.І.Щербаков); шляхів удосконалення навчально-виховного процесу у вищих педагогічних навчальних закладах (Г.Ф.Пономарьова, В.О.Тюріна).

Питання якості підготовки вчителів до професійно-педагогічної діяльності на уроках музики розглядаються у працях Ю.І.Мальованого, Н.Л.Савченко.

Педагоги-музиканти обговорюють питання щодо найбільш продуктивних методів, прийомів виховання особистості учня засобами естетичного, морального й духовного в музичному мистецтві (Е.Б.Абдуллін, Ю.Б.Алієв, О.П.Рудницька); специфіки підготовки до професійної діяльності вчителя музики у зв'язку з організацією певних видів музичної діяльності учнів (Л.Г.Арчажникова, М.П.Лещенко, М.А.Моїсєєва та ін.).

Методологічні основи музично-виконавської підготовки майбутнього учителя музики у процесі неперервної освіти досліджує В.М.Лабунець. Предметом дослідження Н.М.Мурованої є педагогічне керівництво розвитком професійної компетентності вчителів музики у післядипломній освіті.

Метою статті є з'ясування організаційно-педагогічних умов підготовки майбутнього педагога-музиканта в системі неперервної освіти.

Виклад основного матеріалу. Сучасні початкові заклади, беручи на роботу молодих спеціалістів, розраховують на високий рівень підготовки висококваліфікованих фахівців, які в найкоротші терміни повинні

адаптуватися й показати результати своїх творчих пошуків. Вивчення методологічних основ музично-естетичної підготовки майбутнього учителя музики у процесі неперервної освіти дозволить на науковому рівні здійснювати процес формування готовності студентів до даного виду фахової діяльності. Неперервна фахова підготовка учителя музики – це багатогранний і складний процес, який потребує відповідного підходу до його організації.

Актуальність неперервної освіти в системі музичного виховання підтверджує запропонований Міністерством освіти оновлений зміст програми інтегрованого курсу «Мистецтво». Відповідно до наказу № 664 від 6.06.2012. новим навчальним програмам для загальноосвітніх навчальних закладів II ступеня надано гриф «Затверджено Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України».

Прес-служба Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України інформує, що робота за цими навчальними програмами розпочнеться 1 вересня 2013 року лише для 5 класів. Далі програми поступово впроваджуватимуться для кожного наступного класу (6 клас – з 2014/2015 навчального року; 7 клас – з 2015/2016 н. р. і т. д.). Міністерству освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, керівникам загальноосвітніх навчальних закладів доручено забезпечити необхідні умови щодо поетапної реалізації змісту навчальних програм загальноосвітніх навчальних закладів II ступеня.

Аспекти безперервної освіти у системі естетичного виховання в нашому регіоні започатковано на республіканській науково-практичній конференції на тему «Роль мистецтв у вихованні творчої особистості», яку 26 листопада 1990 проводив Кіровоградський обласний відділ музичної спілки. Актуальність проблеми досліджують винесені на обговорення теми: «Роль приемственности в воспитании творческой личности (детский сад, сім'я, школа, бібліотека, клуб, інститут)», «Воспитание музыкальных вкусов в школе, училище, институте», «Литературно-музыкальные вечера и вечера поэзии в школе, училище, институте», «Музыка в детском саду, школе, внешкольных учебных заведениях».

Обмежена кількість сторінок наукової статті не дозволяє розкрити зміст доповідей, проте вважаємо доцільним згадати деяких авторів: Дідич Г.С. (про слухання музики учнями початкових класів), Живицька Л.В. (музика на уроках в початкових класах), Гейченко М.І. (про музикування підлітків в системі музичного виховання), Рубан А.І. (про музично-естетичне виховання школярів), Кривозуб В.Ф. (урок музики в загальноосвітній школі), Макарова Л.А. (музичне виховання особистості у взаємодії школи та родини), Дряпіка В.І. (про естетичний розвиток майбутніх вчителів), Мельничук С.Г. (про роль мистецтва у вихованні майбутнього вчителя), Олексюк О.Н. (про формування досвіду діяльності студентів у сфері музичного мистецтва).

Грунтовна порівняльна характеристика шкільних програм з музично-естетичного виховання молоді (друга половина XX століття) здійснено Черкасовим В.Ф., який стверджує, що розвиток музичної культури молоді здійснювався у процесі навчання хоровому співу, вивчення основ музичної

грамоти й слухання музики (програма «Музика і співи»); сприймання музики в процесі слухання й вокально-хорової роботи, ознайомлення з музичною грамотою, гри на елементарних музичних інструментах, рухами під музику та імпровізації (програма «Музика») [5, с. 35-43].

Розвиток у дитини загальної музикальності є основною метою програми. Музичність - це засвоєний музичний досвід, способи засвоєння досвіду, а також здатності, що виступають як результату засвоєння дітьми узагальнених способів музичної діяльності. Музичність у дітей - це комплекс здібностей, що сприяють успішному прояву активної музичної діяльності у доступних формах. Інтерес до музики, і досить розвинений музичний слух, говорять про музичність дитину. Музичність формується через музичну діяльність дітей. Існують здібності, наявність яких необхідна дитині для виконання конкретної діяльності - слухання, виконання, творчості [3].

Щоб полюбити музику, дитина повинна мати досвід сприйняття музичних творів різних епох і стилів, звикнути до її інтонаціям, співпереживати настрою. Відсутність повноцінних музичних вражень у дитинстві згодом дає про себе знати, тому розвиток музичних здібностей, формування основ музичної культури - тобто музичне виховання потрібно починати в дошкільному віці.

В час активної розробки та апробації авторських програм експериментальних спецкурсів, студій, факультативів провідна роль все ж відводиться державним стандартам, які оновлюються з урахуванням сучасних вимог і тенденцій. Отримання нових знань, умінь та навичок найбільш ефективно здійснювати на основі опорних знань та чуттєвого досвіду учнів та вихованців.

Формування музичної основи як важливої і невід'ємної духовної культури особистості у тісному зв'язку з культурою її народу є метою музичної освіти в початковій школі. У програмах реалізована Концепція музичного виховання школярів на основі української національної культури. Завдання музичного виховання випливають з видів музичної діяльності на уроках: розвиток чуттєво-емоційного сприймання навколишнього світу крізь призму музичного мистецтва, привчання учнів до животворного джерела людських почуттів, переживань, втілених у музиці; збагачення емоційного естетичного досвіду учнів, підведення їх до досягнення художньо-образної суті музичного мистецтва, його найпростіше втілення; формування здатності до різних видів активної музично-творчої діяльності (повноцінне сприймання, музично правильний емоційний спів, гра на дитячих музичних інструментах, рух під музику), опанування елементарних практичних умінь і навичок; виховання особисто-ціннісного ставлення до музичного мистецтва, формування музичних потреб.

З метою особистісного розвитку учня і збагачення його емоційного, естетичного, досвіду під час сприймання та інтерпретації творів музичного мистецтва і музично-практичної діяльності, а також формування ціннісних орієнтацій потреби в творчій самореалізації та духовно-естетичного самовдосконалення здійснюється загальна музична освіта в основній школі. Загальна мета конкретизується в основних завданнях які спрямовані на

формування освітніх компетенцій: формування культури почуттів збагачення емоційного естетичного досвіду, розвиток універсальних якостей творчої особистості (це є загальна культурна компетенція); опанування вокально-хоровими вміннями та навичками (це здатність керувати набутими музичними знаннями та вміннями у процесі самостійної діяльності та самоосвіти), предметна компетенція та компетенція особистісного самовдосконалення; формування здатності сприймати та інтерпретувати музичні твори, висловлювати особистісне ставлення до них, аргументуючи свої думки; формування музичної грамотності уявлення про сутність, види та жанри музичного мистецтва, особливості його інтонаційно образної мови основних музичних понять та відповідної термінології; це пізнання навколишнього світу засобами музичного мистецтва, інформаційна та навчальна пізнавальна компетенція [4].

З метою дослідження організаційно-педагогічних умов підготовки майбутнього педагога-музиканта в системі неперервної освіти ми детально зупинилися на вивченні системи музично-педагогічної підготовки, а саме на завданнях, вирішення яких сприяє формуванню специфічних музичних навичок та розвитку творчих здібностей студентів, таких як загальний і музичний розвиток студентів, виховання в них естетичного смаку та озброєння їх навичками самостійної роботи. Побудовано на цих принципах навчання веде до виховання ціннісних властивостей особистості, до розвитку пізнавальних здібностей студентів.

Зміст усього циклу музичних дисциплін у вищому навчальному закладі спрямовується на побудову навчального процесу, який би розв'язував завдання загальномузичного розвитку студентів, підвищення ефективності їх підготовки в цілому. Вирішення цієї проблеми можливе лише шляхом комплексного підходу до організації навчального процесу: гуманізації та оптимізації навчання; розширення міжпредметних зв'язків дисциплін музичного циклу. Цього ж можна домогтися лише на основі розвитку і вдосконалення музичних здібностей та музичної пам'яті студентів. Для того, щоб на достатньо високому професійному рівні виконувати перед дітьми музичні твори, володіти великим пісенним та інструментальним репертуаром, знати музичну літературу, необхідні вміння швидко розучувати музичні твори, для чого в свою чергу, зокрема, необхідна добре розвинута музична пам'ять.

Нерозривність, послідовність, поступовий зв'язок між дошкільною (утробною, ясельною, дошкільною), початковою, восьмирічною, середньою, спеціальною середньою і вищою освітами, між формальною та неформальною мистецькою освітами є основою неперервної освіти.

Динамічний розвиток суспільства змушує нас прискорити мінімум вдвоє процеси донесення нової інформації і технологій до споживача, наприклад, курси перепідготовки і підвищення кваліфікації для фахівців будь-яких професій проводити кожні два роки (є через п'ять років). Ми розглядаємо систему неперервної освіти педагогів-музикантів від дошкільного навчального закладу до інституту післядипломної освіти і самоосвіти. Цікавою є також думка про те, що музичне виховання необхідно розпочинати ще в період, коли мати тільки виношує дитину (можливо, повинні бути посібники для вагітних

матерів, створені музичні, звукові, розповідні фонотеки щодо освіти і виховання утробних дітей).

Актуальність неперервної музично-виконавської підготовки зумовлена тим, що в процесі фахового навчання студенти повинні опанувати теоретичні основи майбутньої спеціальності в одночасному й тісному зв'язку з педагогічно-виконавською практикою, завдяки чому здійснюється цілісна підготовка студентів до навчання й виховання школярів. Якість професійної підготовки сучасного спеціаліста залежить від взаємодії галузей знань, що складають теоретичну основу майбутньої діяльності фахівця.

Оскільки більшість професійних умінь – це складні (комплексні) уміння, які потребують різнобічних знань, їх неможливо формувати тільки в процесі вивчення окремих навчальних предметів. В умовах розширення профілю спеціалістів (учитель музики), зростання комплексності наукових і практичних проблем виникає необхідність посилення міждисциплінарних зв'язків на основі інтеграції. Сьогодні дослідження проблем інтеграції знань у галузі професійного навчання охоплюють увесь діапазон огляду її багаторівневої структури: від загальних тенденцій і закономірностей до створення інтегративних дисциплін. Вчитель музики повинен не тільки добре знати свій предмет, йому необхідно засвоїти певну суму філософських, естетичних, соціальних, психолого-педагогічних знань і вміти їх застосовувати в своїй роботі.

Соціально-культурний досвід у застосуванні до музично-педагогічної освіти означає професійну компетентність і методичну оснащеність.

Яким же чином можливо вдосконалити набуті професійні та особистісні якості майбутнього вчителя музики у процесі вивчення музично-теоретичних дисциплін та зорієнтувати не зовсім досвідченого студента як найефективніше пройти всі стадії складного, багаторівневого, комплексного процесу професійного становлення – від студента, студента-практиканта, педагога-початківця до фахівця, професіонала, соціально зрілого вчителя, керівника гуртка, студії, народного чи зразкового колективу? Цей дорогоцінний досвід можливо накопичити лише на основі різноманітних факторів впливу (навчальні заклади різних типів, оточення, родинне виховання тощо), помножених на постійне бажання самовдосконалення та перманентну самоосвіту на основі раніше набутого практичного досвіду. Досягти певного рівня особистісної і професійної спрямованості з моменту усвідомлення себе, своїх здібностей, можливостей в тій чи іншій галузі людської діяльності можливо за умови поєднання впливу зовнішніх факторів і системи внутрішніх особистісних перетворень.

Висновки. Оновлення сучасної системи музично-естетичного виховання підростаючого покоління вимагає уважного вивчення та якнайшвидшого запровадження у практичну діяльність учителів музичного мистецтва накресленої стратегії розвитку освіти на найближчі роки, де визначено курс на створення життєздатної системи неперервного навчання й виховання, підтримання постійного інтелектуального і культурного потенціалу як вищої цінності нації. Даною статтею ми започаткували пошук найбільш ефективних

шляхів успішної підготовки майбутніх педагогів-музикантів та реалізації їх творчого потенціалу.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Апраксина О.А. Современные требования к школьному учителю-музыканту / О.А.Аираксина // Музыкальное воспитание в школе. – 1982. – Вып. 15. – С. 31-43.
2. Развитие профессиональной компетентности педагогов: программы и конспекты занятий с педагогами / авт.-сост. М. И. Чумакова, З. В. Смирнова. – Волгоград : Учитель, 2008. – 135 с.
3. Роль искусств в воспитании творческой личности. Тезисы докладов и выступлений. Кировоград, 1990, - 90 с.
4. Соколова О. В. Методичні основи інтеграції мистецьких знань у підготовці майбутніх учителів музики і художньої культури: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Соколова Ольга Валеріївна. – К, 2004. – 207 с.
5. Черкасов В.Ф. Порівняльна характеристика шкільних програм з музично-естетичного виховання молоді / Наукові записки. – Випуск 99. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2011. – 264 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Калюжна Оксана Іванівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри вокально-хорових дисциплін та методики музичного виховання Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: підготовка майбутніх педагогів-музикантів в системі неперервної освіти.